

Povodom treće godišnjice

Zakona o radu - Ko krade

rad?

Izvor: Danas, 15.07.2017.

Autor: Vladimir Simović, Bojan Marjanović.-

“Nama će sutra biti jako teško da dovedemo bilo kog novog investitora kada nema sigurnosti da će radnici kolektivni ugovor, koji se ispregovara i potpiše sa sindikatima, poštovati, već da će svaki ugovor moći da se prekine štrajkom zato što se traže bolji uslovi”.

To je izjavila premijerka Ana Brnabić povodom štrajka radnica i radnika u Fijatu koji je protresao javnost u prethodnih dana i koji će tokom vikenda, verovatno, dobiti svoj rasplet.

Uprkos tome, čitava situacija sa ovim štrajkom je vrlo paradigmatična za stanje radnih prava u našoj državi. Naime, iako je poslodavac taj koji je direktno kršio zakon time što ne pregovara sa radništvom u štrajku, reakcija države se svela na pritiske na štrajkački odbor da prekinu sa štrajkom. Dakle, kao što to obično biva, zvaničnici jedne tobože suverene države poklekli su pred interesom kapitala i još, sasvim cinično, pozivaju radništvo na ustupak ka poslodavcima koji im em ne obezbeđuju dobre uslove za rad, em ih ignorišu onda kada zbog tih uslova stupe u štrajk. Ipak, premijerka - a iza nje, naravno, i sveprisutna predsednička Vučićeva figura - radnicama i radnicima poručuju da se dozovu pameti i prekinu štrajk, a da će im, eto, Đura oprostiti što ih je tukao. Usput, jasno, ne propustivši priliku da još jednom mantrično ponove kako garantuju da će ove godine biti smanjena nezaposlenost, povećane plate i da će, generalno, Srbija napraviti još koji

napredni - brži, bolji, jači - korak ka opštem blagostanju.

Međutim, sve to, naravno, nema puno veze sa stvarnošću u kojoj žive građanke i građani Srbije. U toj stvarnosti, pre tačno tri godine - ispod žita, u doba godišnjih odmora, najvećih vrućina i generalne letnje tromosti - usvojen je novi Zakon o radu. Vlada Aleksandra Vučića predstavljala ga je kao "moderan evropski zakon" koji će nam pomoći da podignemo zaposlenost i privučemo famozne strane investicije. „Olakšajmo poslodavcima da otpuštaju ljude, pa će to direktno uticati i na povećanje zaposlenosti“, bila je jedna od ključnih poruka kojom se onomad reklamirao aktuelni ZOR, iako ta argumentacija nije bliska pameti koja u vidu ima nešto drugo osim povećanja privatnih profita na uštrb smanjenja radnih prava. Možda su tada nekome i mogli da poture ovaj argument, ali, danas, tri godine kasnije, imamo konkretne dokaze zašto on ne stoji - zaposlenost nije povećana, a radnice i radnike je sada lakše otpustiti o čemu svedoče brojni primeri širom Srbije. Zapravo, toliko je lako otpuštati da su ljudi primorani da pognute glave ćute i rade za minimalne, a neretko i manje plate. Baš kao u onoj reklami na američkom CNN-u gde su nas „naše“ vlasti oglašavali kao jeftinu radnu snagu. „Dođite u Srbiju, tu vas čekaju Guča, Exit i mogućnost za brutalnu eksploataciju ljudskog rada“. Ko bi odoleo takvoj ponudi?

Naravno, nijedan zakon sam po sebi ne može zapošljavati. Ako su nekoj firmi potrebne dodatne radnice ili radnici, oni će ih zaposliti, ako im nisu potrebni, onda im oni nisu potrebni, pa makar bili i besplatni. Međutim, ono što zakon može učiniti i ono što je ovaj zakon faktički jeste uradio je legalizacija izuzetno nesigurnog položaja radništva. Ugovori na neodređeno sve više postaju stvar neke daleke prošlosti, fosilni ostaci vremena za koja nas danas nacionalni i tržišni fanatici združeno ubeđuju da su bila totalitarna i iracionalna. Po svoj prilici, racionalno je danas samo ono što je isplativo za kapital. Zašto bi nas, na primer, zapošljavali na neodređeno, pa da posle moraju da nam plaćaju otpremnine? Ovako, efikasnije je radništvo terati da panično pokušava da nekako drži glavu iznad vode - od meseca do meseca, od ugovora do ugovora, pod stalnom neizvesnošću

da li će, uopšte, naredni ugovor biti i potpisan. Ili, recimo, zašto bismo radili „samo“ osam sati i držali se standarda za koje mislimo da smo se izborili još pre jednog veka kada možemo da besplatno rintamo prekovremeno, pod pretnjom da „ako ti nećeš, ima ko hoće“? Nezaposlenost je tolika da je, uostalom, konkurencija za bilo kakav posao ogromna. Aktuelni ZOR je, faktički, kao strukturnu činjenicu postavio stanje koje garantuje našu slepu poslušnost.

Baš zato, uvek kada vlasti govore o investicijama i o novim radnim mestima, oni nikada ne govore o njihovom kvalitetu. „Hajde da prestanemo sa žalopojkama“, reče jednom Vučić. „Kad čujem da neko neće da radi i da mu je teško, da treba posebno da mu se plati pola sata što je ostao duže na poslu, ne znam šta bih mu uradio“, dodaje on ozbiljno, kao i svaki radoljubivi prvi potpredsednik vlade-premijer-predsednik koji, još pre prvih petlova, odlazi na rad za dobrobit Srbije. Valjda nervozan zbog gomile obaveza, Vučić neće da čuje ni „žalopojke“ onih nekoliko desetina ljudi koji su podobijali otkaze u Zrenjaninu u fabrici Drekslmajer nakon što im je konstatovano da su od rada na fabričkoj traci stekli invaliditet. Ili možda neće da čuje ni one radnice iz kragujevačke tekstilne fabrike Fori koje rade i po četiri sata prekovremeno i besplatno. Na kraju krajeva, možemo li zamisliti šta bi to Vučić „uradio“, recimo, radnicama vranjanske fabrike obuće Geoks nakon što su se pobunile zbog nehumanih uslova rada i kršenja ugovorenih obaveza od strane poslodavca? Naravno, rekao bi im da, umesto što se bune zbog katastrofalnih uslova u kojima rade, treba da budu srećne jer će jednog dana moći da prošetaju evropskim metropolama i u izlozima vide cipele koje su same napravile. Osim, jasno, što radništvo u Srbiji nema uslove ni da ode na ona famozna letovanja po ovdašnjim banjama o kojima Vučić tako često govori, a kamoli da se prošeta dalekim avenijama.

Osiromašeno društvo izneto je na doboš da prodaje budzašto ono što je jedino ostalo nakon tranzicione havarije - rad ljudi. U tu sliku uklapa se novi ZOR i tri godine njegove, može se reći i vrlo selektivne primene. Kada treba da se poštuju prava radnika i radnica - pa čak i u onoj minimalnoj

meri kojom ih ovaj zakon štiti - onda je isti taj zakon lako izvrdati. Tako radnici i radnice Goše, koji mesecima ne primaju plate niti im se uplaćuje zdravstveno i penziono, ni nakon više od sto dana štrajka ne mogu da se domognu čak i ovakvim zakonom definisane pravde. Ispostavlja se da je glavna funkcija ZOR-a disciplinovanje radništva po, u svetu globalnog kapitalizma, nadaleko čuvenom principu ćuti i trpi. Šta u tom kontekstu uraditi? Sindikati su još pre tri godine najavljivali različite vidove borbe protiv ovog zakona, ali od toga, još uvek, ništa nije bilo. Danas se nalazimo u poziciji da se pribojavamo novog ZOR-a koji je najavljen i koji će izgleda biti još gori od postojećeg. Potrebno je izaći iz stanja hronične defanzive i izneti afirmativne zahteve. Valjalo bi se ugledati na radnice i radnike Fijata kada su na argument da će ova italijanska kompanija napustiti Srbiju zbog njihovog štrajka odlučno odgovorili - „ako hoće da idu, mi ćemo im pomoći da se spakuju“.

Šta bi mogao biti prvi korak u borbi? U kratkom roku, kako na jednom mestu navodi profesor Mario Reljanović, čak bi i povratak na Zakon koji je bio na snazi pre 2014. godine, uz svega par izmena, mogao da u priličnoj meri poboljša položaj radnica i radnika. Međutim, ono što on ističe kao urgentno je da bi u zakonu, pre svega, sama pozicija zaposlenog morala biti mnogo šire definisana, a aktuelnim se ona odnosi samo na one koji su u radnom odnosu čime se podstiče trend prekarizacije, rada u nesigurnim uslovima u kojima se, faktički, sam ZOR ni ne može primeniti.

Ipak, ne možemo se zadržati samo na tom zahtevu, te moramo postaviti pitanje radikalne promene celokupne paradigme na osnovu koje promišljamo društvo. Ključni odgovor koji moramo dati je odgovor na pitanje da li želimo da budemo rezervoar jeftine radne snage za nekvalitetne poslove ili želimo potpuno drugačiju ekonomsku politiku koja naše siromaštvo neće prodavati kao komparativnu prednost, te politiku koja će interese ljudi staviti iznad interesa kapitala. Stoga bi - uz, naravno, i borbu oko radnog zakonodavstva koja nam predstoji i čiji se značaj ne sme potceniti, ma koliko ta borba počivala na sitnim koracima - paralelno trebalo graditi i širu sliku, te na svakom koraku

problematizovati društveno ustrojstvo koje ne haje za ljude koji to društvo čine. Naprosto, profit ne može biti važniji od nas samih.

Autori su aktivisti NVO Levi samit

Levi samit

Kampanja Levog samita Srbije „Ko krade rad“ okuplja ljude koji u javnoj sferi problematizuju pitanja rada i aktivno deluju na izgradnji šireg pokreta u borbi za pravednije društvo koje bi počivalo na potrebama ljudi, a ne na interesu kapitala. Više o aktivnostima kampanje možete pogledati na www.levisamitsrbije.org